

Opponensi vélemény

Kárpátiné Daróczi Judit

A kompetencia hatalom? Mit ér a gazdasági felsőfokú képzés, ha nem ad diplomát?

című nyilvános vitára benyújtott PhD értekezéséről

Az értekezés témájának újszerűsége, aktualitása, tudományos és társadalmi jelentősége

A téma aktualitása megkérdőjelezhetetlen, hiszen az Európa 2020 program célkitűzései között kiemelten kezelik a felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányának növelését. A diplomát nem adó gazdasági felsőfokú képzés – az európai képzési rendszerhez közelítő, rövid ciklusú, gyakorlatorientált és magas szintű elméleti tudást is nyújtó oktatási forma – egyfajta híd szerepet tölt be a középiskolai és a felsőoktatási képzés között. A témaválasztás és az eredmények társadalmi hasznosságához nem fér kétség, tekintettel arra, hogy a hazai gazdaságban bekövetkező pozitív változások miatt egyre nagyobb szükség van jól felkészült szakemberekre, akik rövidebb idejű képzésben szereznek szakképesítést, és válnak a munkaerőpiac aktív szereplőivé.

A felsőfokú szakképzés (FSZ) az OKJ szerinti szakképzés rendszerébe illeszkedett, és a képzés eredményes befejezése után az állam által elismert szakképzettséget biztosított. 2013 szeptemberétől az FSZ képzések helyét a felsőoktatási szakképzések (FOSZK) vették át, ezek sikeres elvégzésével felsőfokú szakképzettséget tanúsító oklevelet lehet szerezni. Mindkét képzés legnagyobb előnye a hallgatók számára, hogy a képzésen megszerzett ismeretek a jogszabályi előírásoknak megfelelően beszámíthatók a felsőoktatási tanulmányokba, lerövidítve ezzel a későbbi, diplomát adó képzés idejét. Gazdaságilag ez egy racionális választás, tekintettel arra, hogy az FSZ/FOSZK képzés államilag finanszírozott, ugyanakkor a diplomát adó alapképzésbe a legtöbb hallgató költségtérítéssel kapcsolódhat be (tekintettel a központilag meghatározott rendkívül magas felvételi ponthatárra).

A téma aktuális, hiszen nem rendelkezünk megbízható információval arra vonatkozóan, hogy az egyes munkáltatók által elvárt, és a végzettek kompetenciakészlete összhangban van-e, vagy ha kompetenciadeficit diagnosztizálható, az milyen területet érint. Különösképpen ha figyelembe vesszük, hogy ezen hallgatók körére nem terjed ki a diplomás pályakövető rendszer (DPR). A kutatási terület jól lehatárolt, a téma kompetenciaalapú megközelítése összhangban van a képzési és kimeneti követelmények fogalmkörével, jól kapcsolódik a tudásmenedzsment rendszerébe. A jelölt nemcsak a szakirodalom és vizsgálati eredmények, hanem saját megélt tapasztalatai alapján közelíti meg a témát, amely nagy erénye a dolgozatnak.

A szakirodalom feldolgozásának színvonala

A jelölt három kutatási kérdést fogalmazott meg, amelyekkel a munkáltatók, a munkaerőpiaci szereplők, a jogszabályalkotók és az oktatási intézmények, valamint az érintett, a gazdasági felsőfokú, nem diplomás képzésben résztvevő hallgatók elvárásainak összhangját igyekszik feltérképezni. Szakirodalmi áttekintése így ezen témakörökre fókuszál, részletesen foglalkozik a tudásmenedzsment, a kompetenciament, az oktatási rendszer fogalomkörével, és külön kitér a hazai munkaerő-piaci kereslet és kínálat egyensúlytalanságára.

A kutatási témájához kapcsolódó szakirodalom széleskörű feldolgozását végezte el a jelölt. Szám szerint 310 külföldi és hazai irodalmi forrást dolgozott fel a kutatási kérdések megfogalmazása, a kutatási módszertan kialakítása, a hipotézisek felállítása és helyességük igazolása során, amelyek tartalmazzák a témával összefüggő legfontosabb tudományos előzményeket, és a tématerülethez kapcsolódó legfontosabb jogszabályokat is. Külön érdeme a jelöltnek, hogy a szakirodalmi „útvesztőben” való eligazodást igyekszik segíteni a különböző szerzőkhöz köthető értelmezések táblázatos összefoglalásával. Emellett nemcsak a szakirodalom ismertetésére, de kritikai értékelésére is törekedett.

A munkahelyi vitán a jelölt több javaslatot is kapott a szakirodalom átstrukturálására, az empirikus kutatásokhoz kapcsolódó területekre történő jobb fókuszálásra, amely javaslatokat figyelembe vett a nyilvános vitára benyújtott változatban.

A választott kutatási módszertan

A kutatási kérdések megválaszolásához a jelölt kvantitatív és a kvalitatív módszereket egyaránt alkalmazott. A hipotézisek helytállóságának igazolására feltáró és magyarázó jellegű kutatást végzett, melynek során a kutatómódszertan széles tárházát alkalmazta. A munkahelyi vitán megfogalmazottak eredményeként a módszertani megalapozottság sokban fejlődött.

A jelölt empirikus vizsgálatait során szekunder és primer forrásokat egyaránt felhasznált. Szekunder forrásként a képzési és kimeneti követelmények szerepeltek, amelyek dokumentumelemzésével határozta meg a jelölt a gazdasági felsőfokú, nem diplomás képzésben résztvevők által a képzés során elsajátítandó kompetenciákat. A primer adatgyűjtés kérdőíves módszerrel, valamint irányított interjúval történt, egyrészt a vállalkozások vezetői, másrészt a gazdasági felsőfokú, nem diplomás képzés hallgatóinak körében.

A vállalkozások körében végzett kérdőíves adatgyűjtés egy átfogó kutatás részét képezte. A végleges kérdőívet a jelölt a társadalomtudományi területen szokásos eljárás szerint alakította ki, és előzetesen felkészített kérdezőbiztosok bevonásával töltötte ki, ezzel biztosítva az értékelhető kérdőívek jelentős számát.

A hallgatói adatbázis létrehozása hasonló eljárás során kialakított kérdőíves megkereséssel történt, melyet az érintettek körében végzett strukturált interjú tapasztalatai

egészítették ki. Mind a vállalatvezetők, mind a hallgatók kérdőíves megkérdezése eredményeként rendelkezésre álló primer adatbázis – köszönhetően a magas válaszadási hajlandóságnak – megfelelő alapot biztosít kvantitatív elemzések elvégzéséhez.

A kutatási eredmények feldolgozásának színvonala

A jelölt a szakirodalom, valamint saját tapasztalatai alapján négy feltételezés helyességének vizsgálatát végezte el, és négy tézisben fogalmazta meg eredményeit, amelyeket külön – külön fejezetben tárgyal. A primer és szekunder adatbázis elemzése során tetten érhető a jelölt lényeglátó képessége és kritikai érzéke. Az eredmények bemutatása, jól áttekinthető táblázatos megjelenítése jól bizonyítja a jelölt kutatói alkalmasságát és nagyban hozzájárul a tiszta kép kialakításához.

Eredményei nemcsak a kutatási kérdések megválaszolására, a tézisek helytállóságának bizonyítására alkalmasak, de a döntéshozók, törvényalkotók számára is megfontolandó megállapításokat is tartalmaznak (külföldi tulajdonú cégek terv készítési jó gyakorlata; javaslatok az oktatás fejlesztésére, a minőségbiztosításra).

Az elvégzett empirikus vizsgálatok, a vizsgálati eredmények elemzései alkalmasak a kutatási kérdések megválaszolására, a hipotézisek igazolására, és megfelelő alapot jelentenek a tézisek megfogalmazásához. A kutatás lebonyolításával és az eredmények bemutatásával a jelölt bizonyította, hogy képes az önálló tudományos kutatásra, az eredmények igényes prezentálására.

A munkahelyi vita megállapítása alapján a tézisek átfogalmazásra kerültek:

- 1. A gazdasági felsőfokú nem diplomás képzés kimeneti követelményei összhangban vannak a munkaerő-piaci elvárásokkal. Ugyanakkor az intézményekben a kreditek befogadhatósága érdekében a 2 éves képzés alatt a hallgatóknak szinte ugyanazokat az ismereteket kellett elsajátítaniuk, mint a BA-képzésben résztvevő hallgatóknak 3 év alatt.*
- 2. A vállalkozások tulajdonosi szerkezete és a munkaerő-pótlási és -fejlesztési stratégiájuk között összefüggés mutatható ki. A külföldi, vagy többségében külföldi tulajdonban lévő vállalkozások e tekintetben tudatosabbak, mint a magyar vagy többségében magyar tulajdonú vállalkozások.*
- 3. A hallgatók által szükségesnek vélt és a munkaadói oldal által elvárt kompetenciák közül a problémamegoldási készség, a szaktudás gyakorlati alkalmazása, a kommunikációs képesség, az idegen nyelv ismerete, a szervezési készség, a stressztűrő képesség, az elemzőkészség, az analitikus szemlélet, a rugalmasság és más emberek motiválásának képessége tekintetében eltérés mutatkozik. Minden esetben a hallgatók fontosabb munkáltatói elvárásnak gondolják az adott kompetenciákat, mint amennyire azok a munkáltatók számára ténylegesen fontosak.*
- 4. A gazdasági felsőfokú, nem diplomás szakképzésben a tanulási aspirációik tekintetében a hallgatók alapvetően négy csoportba sorolhatók: a „szakmát preferálók”, a „diplomát preferálók”, a „lemorzsolódó BA-sok” és a „papírgyűjtők”.*

A jelölt mind a négy tézisének helytállóságát megfelelően alátámasztotta. Valamennyi tézisét elfogadom.

Új tudományos eredmények

A képzési és kimeneti követelményekben szereplő, és a munkaerő-piacon elvárt kompetenciák összevetése kapcsán megfogalmazott eredményeket tudományos és gyakorlati szempontból új eredménynek tekintem. Emellett új kutatási eredményként értékelem annak bizonyítékát, hogy szignifikáns kapcsolat mutatható ki a vállalkozás tulajdonosi szerkezete és a munkaerő-fejlesztési és -pótlási terv készítési hajlandóság között. Az eredmény megismertetése a vállalkozások vezetőivel gazdasági és társadalmi szinten is haszonnal kecsegtet, különösképpen, ha figyelembe vesszük, hogy a válság idején tapasztalt munkáltatói „diktáló” pozíció gyengülését tapasztaljuk napjainkban.

A tényleges munkaadói elvárások és a hallgatók által feltételezett munkaadói elvárások közötti szignifikáns különbségekre, az eltérés irányára vonatkozó megállapodásokat új kutatási eredményként értékelem. Szintén új kutatási eredménynek tekintem a hallgatók különböző csoportokba sorolását tanulási aspirációik alapján.

Formai követelmények

A dolgozat mellékletekkel együtt 232 oldal terjedelmű, szerkezeti felépítése logikus, tagoltsága megfelelő, 22 ábrát és 39 táblázatot tartalmaz. A hivatkozott hazai és nemzetközi szakirodalmak számossága kiemelkedő (310), a hivatkozások az elvárásoknak megfelelőek. A dolgozat stílusa szakszerű, gördülékeny szóhasználata bizonyítja a jelölt téma iránti elkötelezettségét és szakmai tapasztalatát. A téziszűzetben a jelölt jól foglalja össze a kutatás folyamatát, és az elért eredményeket, azok jelentőségét és gyakorlati hasznát.

Összefoglaló értékelés

A jelölt dolgozatával elérte eredeti célkitűzéseit, megválaszolta kutatási kérdéseit, és igazolta téziseinek helytállóságát. A fentiekben részletesen kifejtettek alapján a dolgozat nyilvános vitájának lebonyolítását és a PhD fokozat odaítélését támogatom.

Veszprém, 2016. december 28.

Balogh Ágnes

Dr. Balogh Ágnes (PhD)

egyetemi docens, PE GTK